

SCHETSBOEKEN VAN DE WEISSENBRUCH'S IN HET
GEMEENTE MUSEUM TE 'S-GRAVENHAGE

Het Gemeente Museum te 's-Gravenhage is onlangs in het bezit gekomen van een aantal schetsboeken, studies, complete en half afgewerkte teekeningen, uit de nalatenschap van den in 1887 overleden lithograaf F. H. Weissenbruch; op een paar uitzonderingen na, klaarblijkelijk alle van de hand van de drie Weissenbruchs, die ongeveer gelijktijdig in Den Haag hun kunstenaarsloopbaan aanvingen, — de oudste van het drietal, Jan Weissenbruch, werd in 1822, zijn broeder, de lithograaf, in 1828 en hun neef, J. H. Weissenbruch in 1824 geboren. Het is een merkwaardige collectie, met alle aardige verrassingen in studietjes en probeersels die men bij de intimiteiten van kunstenaars veelal aantreft; ook is er een mooi geschilderd studietje van den jong gestorven Daniël Koelman bij en een album amicorum, met blaadjes die nagenoeg alle op dezelfde manier geteekend zijn en voorzien zijn van nu, geheel, of bijna, vergeten schildersnamen.

Bij het doorbladeren der schetsboeken trekken vooral eenige stadsgezichten met zeer uitvoerig geteekende architectuurfragmenten de aandacht, door een er in uitgesproken liefde voor het détail en zorgvuldige teekenaarmanier, die van geen der drie Weissenbruchs bekend zijn; zij vallen daardoor geheel buiten het kader der overige schetsen. Deze bladen zijn niet gesigneerd, maar op een enkele losse teekening staan de letters: J. H. D. Wie kan de maker er van zijn?

Mijn goede geheugen voor prenten wees mij hier den weg en deed mij deze teekeningen in verband brengen met lithografie.

In Frankrijk kwam in ± 1820 de lithografie tot grooten bloei. Toen reeds durfde een Engelschman, Baron Taylor, het aan om te Parijs bij de firma Didot een groot plaatwerk op touw te zetten, hij verzekerde zich van de medewerking van bekende Fransche kunstenaars als de beide Isabey's, Fragonard, Delacroix, Nanteuil, Ingres, Gigoux en liet ook twee Engelsche schilders, Bonington en Harding, er bijdragen voor leveren. Hij noemde het „Voyages pittoresques et romantiques dans l'ancienne France”, het bestond uit lithografieën voornamelijk naar stadsgezichten en door de prachtige prenten die er in verschenen, werd het een der schoonste werken die in lithografie zijn uitgevoerd. Dat hij twee landgenooten aan zijn uitgaaf liet meewerken, was niet zonder reden: Bonington had zijn opleiding bij Gros te Parijs genoten en spoedig met zijn gevoelige schilderijen en teekeningen de aandacht getrokken. Harding had niet het fijne sentiment van Bonington, doch met een puntige zekerheid teekent hij zijn schetsen van oude gebouwen en schilderachtige gevallen, vlot en handig, met een enkele lijn het karakter van zijn onderwerp typeerend. Harding heeft blijkbaar veel gereisd en werd in Frankrijk zeer gewaardeerd, hetgeen blijkt uit het feit, dat hij daar ver-

schillende onderscheidingen verkreeg en Louis Philippe hem een Sèvres-ontbijtservies en een diamanten ring schonk.¹⁾ Behalve groote uitgaven als zijn „Scetches at home and abroad”, liet Harding bij Hullmandel in Londen vele series gelithografeerde teekenvoorbeelden in kleine portefeuilles verschijnen. Deze voorbeelden werden bij het teekenonderwijs veel gebruikt.²⁾

Ook hier in Holland was de lithografische prentkunst in opkomst. Het groote werk van Taylor vond hier vele bewonderaars, onder schilders vermoedelijk meer dan het in 1822, eveneens bij Didot te Parijs uitgegeven prachtwerk: „Galerie de Son Altesse Royale Madame la Duchesse de Berry”, dat hoe bekwaam het ook is uitgevoerd, in veel prenten van een weeë zoetelijke romantiek is. Toch is het waarschijnlijk het succes van dit boek, dat den Belg Desguerrois er toe bracht om in 1828 met een dergelijke groote uitgaaf te beginnen: „Het Koninklijk museum van 's-Gravenhage”. De jonge lithografen die hiervoor kopieën naar schilderijen te maken kregen, werden onderricht door den destijds zeer bekenden schilder Madou.

Van de zestig prenten die dit boek bevat werden er niet minder dan vijf en twintig door C. C. A. Last gemaakt, de overigen door G. Craayvanger, J. W. Vos, Madou, N. Pieneman, W. J. J. Nuyen (2), Van der Meulen, Elink Sterk, W. Verschuur, H. van Hove, P. G. Bernhard en P. A. Baretta. Alleen de jong gestorven Nuyen valt hier buiten het kader van eenigszins suffe zorgvuldigheid. Nuyen onderging zoowel in zijn schilderijen als in zijn teekeningen invloed van E. Isabey en Bonington en bracht hier een wat gemaniëerde, maar kleurrijke romantiek, die onder de jonge landgenooten groote bewonderaars vond. Hij was slechts zes en twintig jaar oud, toen hij in 1839 stierf, maar reeds toen zijn Jan Weissenbruch en zijn enthousiaste vrienden onder de bekoring gekomen van de romantiek der gothische architectuur en van de oude stadjes, zooals Nuyen die had geteekend en die hij ook door de vlotte, knappe schetsen van Harding had leeren kennen.

In het Aprilnummer van het „Maandblad voor Beeldende Kunsten” is een mooi artikel te vinden van den heer J. Knoef over het grafisch oeuvre van Jan Weissenbruch. De heer Knoef vertelt daarin, dat hij in het gemeentearchief van Den Haag brieven gevonden heeft van Jan Weissenbruch aan zijn te Parijs studeerende vriend David Bles. In een dier brieven, van 1841, toen hij blijkbaar pas van een ziekte hersteld was, schrijft Weissenbruch o.a.: „ik heb nog niet gedaan als gestudeerd, wel niet naar de natuur, want de winter was voor de deur toen ik beter was, maar naar Prout, Harding” en in 1842 schrijft hij, weer aan Bles, dat hij op Loosduinen mooie dingen heeft gezien, „gevalletjes voor Harding”.

De studies die de herstellende Jan Weissenbruch naar Harding maakte, zijn toevallig nu voor den dag gekomen. De jeugdige teekenaar heeft natuur-

¹⁾ Hans W. Singer. Die Lithographie in England. (Die vervielfältigenden Kunst der Gegenwart.)

²⁾ Ook mijn eerste teekenonderwijzer liet mij deze prentjes met potlood na teekenen.